

H. Soebadio en C. A. du Marchie Sarvaas, ed., *Dynamics of Indonesian History* (Amsterdam-New York-Oxford: North-Holland Publishing Company, 1978, 395 blz., f120,-, ISBN 0444 85023 6).

Deze fraai uitgegeven - en helaas prijzige - bundel bevat zeventien opstellen, uitsluitend van de hand van Indonesische auteurs, historici, archeologen en sociologen. De gekozen opzet is bepaald ambitieus te noemen. De onderwerpen bestrijken het hele terrein van de Indonesische geschiedenis, vanaf de prehistorie tot en met het jongste verleden. Een complete 'geschiedenis' is op deze manier en binnen dit bestek natuurlijk niet te verwezenlijken. Niettemin zijn de verschillende thema's zodanig en met zoveel verbeeldingskracht gekozen, dat alle belangrijke culturele stromingen die de geschiedenis van dat land hebben beïnvloed, vertegenwoordigd zijn en het boek als geheel stellig meer is dan de som der delen. Het is een - toegegeven, beknopte en onvolledige - geschiedenis met cultuurhistorische inslag, waarin de nadruk ligt op godsdiensten, hofleven, kunstuitingen (van wayang tot moderne letterkunde) en onderwijs, maar waarin ook demografie, sociale gelaagdheid, de politieke en commerciële activiteiten van de VOC, stad-land verhouding en theorieën over de aard van het contact tussen Nederlands bestuur en de Indonesische maatschappij een plaats vinden. De als regel meer met 'koloniale geschiedenis' grootgebrachte Nederlandse historicus zal er veel in missen: zo worden in het hoofdstuk over onderwijs uitsluitend de zogenaamde wilde scholen behandeld en wordt het, zowel kwantitatief als kwalitatief veel belangrijker gouvernementsonderwijs elders in enkele bladzijden 'en passant' afgedaan. Over menig onderwerp zal hij hier andere opinies aantreffen, dan hij van Stapel en Vlekke gewend was. Toch valt op dat er hier, in tegenstelling tot wat in de Indonesische historiografie van enkele decennia geleden het geval was, geen sprake meer is van een 'Umwertung aller Werte', maar van een afstandelijker, wetenschappelijker benadering, waarbij een zwart-wit-tekening van uitbuitende koloniale versus nobele vrijheidsstrijders plaats heeft gemaakt voor een genuanceerder beeld. De weigering van Djojopoespito's roman *Buiten het gareel* door de Balai Poestaka bijvoorbeeld wordt niet aangegrepen om dit hele instituut in een kwaad daglicht te stellen en in haar inleiding schroomt Haryati Soebadio niet, om een rechtstreeks verband te leggen tussen het gebruik van het Maleis door de dienaren van de VOC en het besluit van het Indonesisch jeugdcongres van 1928, om deze taal te aanvaarden als de voertaal van de natie.

Generaliseren over een zo groot aantal artikelen, van nogal uiteenlopende kwaliteit, is een hachelijke zaak. Zeker is in ieder geval dat in deze informatieve bundel de aangesneden onderwerpen behandeld worden op een wijze, die aansluit bij wat er van Nederlandse en Angelsaksische zijde reeds over is gepubliceerd. Getuigenis daarvan vindt men heus niet alleen in de soms zeer uitgebreide literatuurverwijzingen. De specifieke Indonesische inslag, die uit de stukken spreekt, betekent daarbij een verrijking van het internationale debat. De bundel is geschreven voor een algemeen publiek en bevat derhalve niet de meest 'geleerde' produkten van de desbetreffende specialisten, die behoren tot de meest vooraanstaande wetenschapsmensen van hun land. Hun werken zijn echter als regel niet gemakkelijk toegankelijk of verkrijgbaar, hetzij geschreven in het Indonesisch, hetzij geplaatst in hier slecht verkrijgbare tijdschriften of in 'unpublished theses'. Voor wie kennis wil nemen van wat er in het kleine wereldje van Indonesische academici omgaat, is dit boek derhalve onmisbaar. Aan wie geen specialist is in alle aangeroerde onderwerpen, en wie is dat wel, geeft het een welkom overzicht. Het geeft hem bovendien een vingerwijzing hoe een geschiedenis van Indonesië eruit kan zien waar de Europeaan niet uit verwijderd is, maar teruggedrongen naar een bescheidener plaats.

J. A. Brongers, *Air Photography and Celtic Field Research in the Netherlands* (Nederlandse Oudheden VI; Amersfoort: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, 1976, 2 dln., 147 blz. en 20 kaarten, ISBN 9012 013631).

Doorgaans kan niet al te veel aandacht worden besteed in dit tijdschrift aan archeologische publikaties; er verschijnt te veel en de gewone historicus mist de deskundigheid om adequaat te reageren op de vaak zeer speciale technieken die de laatste tijd in deze wetenschap worden toegepast. Dat neemt niet weg dat de nieuwe inzichten, die in sommige van die werken gedebiteerd worden voor historici van belang kunnen zijn. Mijns inziens is dit ook het geval in bovenstaand werk, vandaar dat ik de resultaten daarvan zal trachten samen te vatten.

Het behelst een grondiger behandeling van de zogenaamde 'Celtic fields' dan in enige publikatie in binnen- of buitenland ooit gegeven is. Men bedoelt ermee de kleine prehistorische akkertjes waarbij de percelen bijna geheel omringd zijn door lage wallen bestaande uit stenen, zand of een mengsel van beide. De naam stamt van de Engelse geleerde Crawford, die in 1923 deze akkercomplexen op luchtfoto's ontwaarde, niet kon geloven dat een agrarisch communisme, zoals naar zijn mening de Germanen praktizeerden, op deze kleine percelen mogelijk was en daarom maar aannam dat ze aangelegd waren door de Kelten. Deze opvatting is al lang weerlegd, maar de naam 'Celtic fields' is gebruikelijk gebleven, ook in Nederland. Daar had men het typische schaakbordpatroon van deze akkertjes al veel eerder ontdekt, maar ze werden niet met landbouw in verband gebracht. Al in de zeventiende eeuw had ds. Picardt uit Coevorden ze beschreven, maar hij noemde ze 'heidense legerplaetsen' en schreef ze toe aan de stam der Sueven, die op hun zwerftochten kampementen zouden hebben opgeslagen waarbij iedere familie één perceel tot haar beschikking kreeg en in zijn boek publiceerde hij een fraai plaatje van zo'n camping der Sueven in vol bedrijf. In de twintigste eeuw heeft Van Giffen ook hier te lande het inzicht doen zegevieren dat de 'Celtic fields' akkercomplexen waren, maar veel verder was men niet gekomen; onbekend was in welke tijd deze akkers in bedrijf waren en in welke gebieden zij precies voorkwamen.

Het boek van de heer Brongers heeft de oplossing van deze en soortgelijke vragen een stuk verder gebracht. Hij heeft allereerst met behulp van luchtfoto's een systematisch onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van 'Celtic fields' in Nederland. Op luchtfoto's is namelijk de typische structuur van de kleine vierkante perken vaak beter zichtbaar dan in het veld, omdat schaduwen bij schuin genomen foto's en bepaalde verkleuringen in de grond voor een deskundige op foto's gemakkelijker herkenbaar zijn. Het resultaat van dit onderzoek is geweest, dat op de zandgrond van Drenthe, Twente en de Veluwe heel wat 'Celtic fields' te bespeuren zijn, dat zij echter lang niet in alle diluviale delen van Nederland zijn voorgekomen. Het bleek echter wenselijk ook een opmeting en een opgraving in het terrein zelf te doen. Dat is al gebeurd in de jaren 1967-1969 in de buurt van Vaassen ten noorden van Apeldoorn; nu pas zijn de resultaten daarvan gepubliceerd en dat is helaas gebruikelijk bij archeologen; de definitieve opgravingsresultaten worden pas jaren later gepubliceerd. Dit boek draagt als jaartal 1976, maar ik heb het pas zeer onlangs onder ogen gekregen.

Maar laten we desondanks blij zijn met het zeer methodische verslag van de diverse onderzoeksmethoden. Behalve de bestudering van de luchtfoto's, de inspectie ter plaatse en de opgraving bij Vaassen is namelijk ook een pollenanalyse gemaakt van enige specimina uit Vaassen en zijn daar een paar C-14 dateringen gemaakt. Dat verslag van de gebruikte onderzoeksmethoden zal de lezers van dit tijdschrift minder interesseren, zij zullen be-